

जफत गरिएको बीउ बिजन मूल्याङ्कन तथा नष्ट गर्ने निर्देशिका, २०७३

(नेपाल सरकारबाट स्वीकृत मिति: २०७३/५/१५)

प्रस्तावना : नेपाल भित्र गुणस्तरहीन एवम् अनधिकृत तवरबाट बिक्री वितरण भई जफत गरिएका बीउ बिजनलाई उचित तवरबाट मूल्याङ्कन तथा नष्ट गर्न वाञ्छनीय भएकोले, बीउ बिजन नियमावली, २०६९ को नियम ३९ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी राष्ट्रिय बीउ बिजन समितिले यो निर्देशिका बनाएको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यो निर्देशिकाको नाम “जफत गरिएको बीउ बिजन मूल्याङ्कन तथा नष्ट गर्ने निर्देशिका, २०७३” रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. **परिभाषा :** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा, -

- (क) “ऐन” भन्नाले बीउ बिजन ऐन, २०४५ सम्भन्धनु पर्छ ।
- (ख) “नियमावली” भन्नाले बीउ बिजन नियमावली, २०६९ सम्भन्धनु पर्छ ।
- (ग) “जफत गरिएको बीउ बिजन” भन्नाले बाली निरीक्षकले कानुन बमोजिम जफत गरेको बीउ बिजनलाई सम्भन्धनु पर्छ ।
- (घ) “उपचारित बीउ बिजन” भन्नाले बीउ बिजनलाई रोग एवम् कीराहरूबाट जोगाउन रोगनाशक तथा कीटनाशक विषादी मिसाइएको बीउ बिजनलाई सम्भन्धनु पर्छ ।
- (ङ) “मूल्याङ्कन” भन्नाले जफत गरिएको बीउ बिजनको वास्तविक गुणस्तर पहिचान तथा मूल्य तोक्ने कार्यलाई सम्भन्धनु पर्छ ।
- (च) “नष्ट” भन्नाले कुनै पनि बीउ बिजन पुनः प्रयोग गर्न नसकिने गरी सडाउने, गलाउने वा जलाउने कार्य सम्भन्धनु पर्छ ।
- (छ) “मूल्यांकन समिति” भन्नाले जफत गरिएको बीउ बिजन मूल्यांकन तथा नष्ट गर्ने समितिलाई सम्भन्धनु पर्छ ।
- (ज) “कार्यालय” भन्नाले जिल्ला कृषि विकास कार्यालय सम्भन्धनु पर्छ ।

३. **मूल्याङ्कन समितिको गठन :** (१) जफत गरिएको बीउ बिजन मूल्याङ्कन तथा नष्ट गर्न सम्बन्धित जिल्लाका पदाधिकारीहरू रहने गरी देहाय बमोजिमको एक समिति रहनेछ ।

(क) वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	संयोजक
(ख) प्रतिनिधि, जिल्ला प्रशासन कार्यालय	सदस्य
(ग) प्रतिनिधि, कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय	सदस्य
(घ) प्रतिनिधि, जिल्ला न्यायाधिवक्ताको कार्यालय	सदस्य
(ङ) सम्बन्धित बाली निरीक्षक	सदस्य-सचिव

४. **मूल्याङ्कन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :** (१) मूल्यांकन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः -

- (क) ऐन तथा नियमावली विपरित भई जफत भएको बीउ बिजन बीउको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने, खायनमा विक्री गर्नु पर्ने वा नष्ट गर्नु पर्ने कुन प्रकृतिको हो छुट्टयाउने ।
- (ख) जफत भएको बीउ बिजन मूल्याङ्कन समितिले बीउको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने वा खायनमा विक्री गर्नु पर्ने भए मूल्याङ्कन गर्ने तर बीउको रुपमा प्रयोग गर्न नमिल्ने र विषादीबाट उपचारित छ भने नष्ट गर्ने उपाय पहिचान गर्ने ।
- (ग) जफत भएको बीउ बिजन बीउको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने मूल्याङ्कन समितिलाई लागेमा समितिले त्यस्तो बीउको गुणस्तर परीक्षण गराउन सक्नेछ ।

- (घ) जफत भएको बीउ बिजन बीउको रुपमा प्रयोग गर्न नमिल्ने र विषादीबाट उपचारित छ भने त्यस्तो बीउ बिजन दफा ८ मा उल्लिखित प्रक्रिया अवलम्बन गरी नष्ट गर्ने र सो को जानकारी अनुसूची-१ को ढाँचामा कार्यालयलाई दिनु पर्नेछ । कार्यालयले जफत भएको बीउ बिजन नष्ट गरिएको जानकारी नियमावलीको नियम ३२, खण्ड (छ) मा उल्लिखित सबै सरोकारवालालाई दिनु पर्नेछ ।
- (ङ) जफत गरिएको बीउ बिजन यदि विषादीबाट उपचारित छैन भने उक्त बीउ बिजनको परिमाण, भौतिक अवस्था, बजारमा वेचविखन गर्न सकिने अवस्था समेतको आधारमा मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ ।
- (च) जफत भएको बीउ बिजनको मूल्याङ्कन सहितको प्रतिवेदन तयार गरी कार्यालयलाई दिनु पर्नेछ । कार्यालयले मूल्याङ्कन समितिबाट प्राप्त प्रतिवेदनको जानकारी नियमावलीको नियम ३२, खण्ड (छ) मा उल्लिखित सबै सरोकारवालालाई दिनु पर्नेछ ।
- (छ) बीउ बिजनको मूल्याङ्कनपछि दफा १० मा उल्लिखित प्रक्रिया अवलम्बन गरी लिलाम बिक्री गरिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) मा उल्लिखित कार्यहरू गर्न मूल्याङ्कन समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्न सक्नेछ ।
- (३) मूल्याङ्कन समितिले नियमावलीको नियम १० मा व्यवस्था गरिएका उपसमितिहरूको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि अवलम्बन गर्न सक्नेछ ।

५. **बीउ बिजन मूल्याङ्कन तथा नष्ट गर्ने समयावधि :** मूल्याङ्कन समितिले जफत भएको बीउ बिजन मूल्याङ्कन तथा नष्ट गर्ने जानकारी प्राप्त गरेको एक हप्ता भित्र मूल्याङ्कन गरी बिक्री गर्ने वा नष्ट गर्ने प्रक्रिया सुरु गर्नु पर्नेछ ।

६. **जफत गरिएको बीउ बिजन भण्डारण गर्ने :** (१) बाली निरीक्षकले जफत गरेको बीउ बिजन सीलबन्दी गरी सम्बन्धित कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।

(२) कार्यालयमा बुझाउनु पर्ने बीउ बिजनको परिमाण धेरै भई कार्यालयमा भण्डारण गर्न सम्भव नभएको अवस्थामा कार्यालयको तर्फबाट बुझि लिने कर्मचारीले अनुसूची-२ अनुसार मुचुल्का गरी सम्बन्धित बीउ बिजन व्यवसायीकै भण्डारमा भण्डारण गर्न सक्नेछन् ।

७. **बीउ बिजन नष्ट गर्ने स्थान :** (१) बीउ बिजन नष्ट गर्ने स्थान सुरक्षित र रेखदेख पुग्ने हुनु पर्छ । सम्भव भएसम्म सरकारी कार्यालय वा गोदाम कम्पाउण्ड वा सरकारी फार्मको कम्पाउण्ड भित्र बीउ बिजन नष्ट गर्नु पर्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको स्थानमा बीउ बिजन नष्ट गर्दा देहायका कुराहरूमा ध्यान दिनु पर्नेछ ।

(क) बीउ बिजन नष्ट गर्दा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावलाई ख्याल राख्नु पर्नेछ ।

(ख) बीउ बिजन नष्ट गर्ने स्थान सुरक्षित र स्वस्थकर हुनु पर्छ ।

(ग) नष्ट गर्नुपर्ने परिमाण अनुसार क्षेत्रफल पर्याप्त हुनु पर्छ ।

८. **बीउ बिजन नष्ट गर्ने विधि :** बीउ बिजन नष्ट गर्दा देहाय बमोजिमको प्रक्रिया अवलम्बन गर्नु पर्नेछ ।

(क) नष्ट गर्नु पर्ने बीउ बिजन ५ मे.टनसम्मको लागि ४ मी. x ३ मी. x २ मी. को र ५ देखि १० मे.टनसम्मको लागि ४ मी. x ३ मी. x ३ मी. को खाडल खनी गाडिनेछ । १० मे.टनभन्दा बढी बीउ एक खाडलमा गाडिने छैन । तरकारी तथा अन्य कम आयतन र परिमाण भएका बीउलाई आवश्यकता अनुसारको खाडल खनी गाड्नु पर्नेछ ।

(ख) बीउ बिजन खाल्डोमा राख्दा बीउ प्याकिङ्ग गरिएका सामग्रीहरूबाट अलग गरी बीउ बिजनमा ५० प्रतिशत माटो मिसाई ५ के.जी. युरिया मल र ५ के.जी. चुन प्रति मे.टन बीउका दरले राखी खाल्डोमा खन्याउने । प्रत्येक १ फिट गहिराई पुगेपछि बीउ बिजनलाई पानीले राम्रोसँग भिजाउँदै बीउ बिजन थप्दै जाने ।

(ग) बीउ बिजन खाडलमा राखी सकेपछि उक्त खाल्डोलाई माटोले घटिमा ३ फिटसम्म पुर्नु पर्छ ।

(घ) बीउ बिजन खन्याएर बाँकी रहेका बीउ बिजन प्याकिङ्ग सामग्रीहरू जस्तै: बोरा, प्लाष्टिक, थैला, आदिलाई मट्टितेल हाली जलाउनु पर्छ र खरानी बटुली सोही खाल्डोमा पुरी दिनु पर्छ । नजल्ने खालका टिन, क्यान, आदिलाई सोही खाल्डोमा गाड्नु पर्छ ।

- (ड) बीउ बिजन गाड्नु अघि बीउ गाड्ने खाल्डोको नाप नक्सा अनुसूची-३ मा उल्लिखित मुचुल्कामा खुलाउनु पर्नेछ । बीउ बिजन गाडी सकेपछि बीउ बिजन गाडेको तथा प्याकिङ्ग सामग्रीहरू नष्ट गरेको मुचुल्का अनुसूची-३ बमोजिम उठाउनु पर्नेछ ।

९. **बीउ बिजन लिलाम बिक्री गर्ने प्रक्रिया :** (१) जफत गरिएको बीउ बिजन मूल्याङ्कन पछि बीउ बिजनको रुपमा पुनः प्रयोग गर्न सकिने वा खायनको रुपमा प्रयोग गर्न सकिने खालको भएमा लिलामी प्रक्रियामा जानु पर्नेछ । लिलाम बिक्री गर्दा मूल्याङ्कन समितिले लिलाम बिक्री हुने भन्दा १५ दिन अगावै देहायका कुराहरू खुलाई स्थानीय पत्रपत्रिकामा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ । सम्बन्धित जिल्लामा स्थानीय पत्रपत्रिका नभएको अवस्थामा सबैले देख्न सक्ने उपयुक्त स्थान र कार्यालयमा लिलाम बिक्री गर्ने सूचना टाँस गर्नु पर्नेछ ।

- (क) बीउ बिजनको विवरण
 - (ख) लिलाम बढाबढ हुने स्थान, मिति र समय
 - (ग) बढाबढ सुरु हुने न्यूनतम मूल्य
 - (घ) लिलाम सकार गर्दा कबोल अङ्कको ५० प्रतिशत धरौटी वापत नगद वा बैंक जमानत राख्नु पर्ने कुरा
- (२) लिलाम बढाबढ गर्दा देहायको प्रक्रिया अपनाउनु पर्नेछ ।
- (क) लिलाम बढाबढ गर्दा सबैभन्दा बढी अङ्क प्राप्त गर्ने बोलवालालाई स्वीकार गर्नु पर्छ ।
 - (ख) लिलाम सकार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाले आफूले कबोल गरेको अङ्कको ५० प्रतिशतका दरले हुन आउने रकम सोही दिन कार्यालयमा बुझाउनु पर्नेछ ।
 - (ग) लिलाम सकार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाले आफूले बुझाउन पर्ने कूल रकम मध्ये धरौटी वापत जम्मा गरेको नगद वा बैंक जमानत मिलान गरेको रकम कट्टा गरी बाँकी हुन आउने रकम एकमुष्ट बुझाई सात दिन भित्र सामान उठाई लैजानु पर्छ ।
 - (घ) लिलाम सम्बन्धी अन्य प्रक्रिया आर्थिक कार्यविधि ऐन, २०५५ र आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ बमोजिम हुनेछ ।

१०. **निर्देशिका संशोधन तथा हेरफेर :** यो निर्देशिका नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा राष्ट्रिय बीउ बिजन समितिले आवश्यकता अनुसार संशोधन तथा हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची-१
(दफा ४ को उपदफा (१) को खण्ड (घ) संग सम्बन्धित)

बीउ बिजन नष्ट गरेको विवरण

क्र.सं.	बाली	जात	बीउ बिजनको स्तर	लट नं. वा संकेत	परिमाण (.....)	जफत मिति	नष्ट गरेको स्थान र मिति	कैफियत
---------	------	-----	--------------------	-----------------------	-------------------	-------------	----------------------------	--------

प्रमाणित गर्ने :

नाम :

पद : वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत

दस्तखत :

कार्यालय : जि.कृ.वि.कार्यालय,.....

मिति :

अनुसूची-२
(दफा ६ को उपदफा (२) संग सम्बन्धित)

जफत गरिएको बीउ बिजन भण्डार सीलबन्दी गरेको मुचुल्का

बीउ बिजन नियमावली, २०६९ को नियम ३२ को खण्ड (घ) बमोजिम बाली निरीक्षक श्री.....ले जफत गरेको श्रीको तपसिल अनुसारको बीउ बिजन राखेको भण्डार निम्नानुसारका २ जना साक्षीको उपस्थितिमा सीलबन्दी गरी मुचुल्का गरिएको छ ।

क्र.सं.	बाली	जात	बीउ बिजनको स्तर	तपसिल	परिमाण (.....)	जफत मिति	भण्डार सीलबन्दी गरेको स्थान र मिति	कैफियत
				लट नं. वा संकेत				

उपस्थिति :

श्री
श्री
बाली निरीक्षकको

दस्तखत :
नाम :, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय,
पद :

बुझीलिनको :

दस्तखत :
नाम, थर
पद :
मिति :

अनुसूची-३
(दफा ८ को खण्ड (ड) संग सम्बन्धित)

जफत गरिएको बीउ बिजन नष्ट गरेको मुचुल्का

बीउ बिजन नियमावली, २०६९ को नियम ३२ को खण्ड (घ) बमोजिम बाली निरीक्षकले जफत गरी जि.कृ.वि.कार्यालयको जिम्मा रहेको तपसिलको विवरण अनुसारको बीउ बिजन नष्ट गरिएको छ ।

तपसिल

क्र.सं.	बाली	जात	बीउ बिजनको स्तर	लट नं. वा संकेत	परिमाण (.....)	जफत मिति	नष्ट गरेको स्थान र मिति	कैफियत

खाडलको नाप :

नक्शा :

उपस्थिति :

नाम, थर

पद

कार्यालय

दस्तखत

क)

वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत

जि.कृ.वि.का.

.....

(ख)

प्रतिनिधि

जि.प्र.का.

.....

(ग).....

प्रतिनिधि

को.ले.नि.का.

.....

(घ).....

प्रतिनिधि

जि.न्या.का.

.....

(ड)

सम्बन्धित बाली निरीक्षक

जि.कृ.वि.का.

.....